

(западного) солов'я (*Luscinia megarhynchos*). Птиця держалась в кустарниках на северной опушке лесного массива возле дороги. Была сделана запись ее песни.

Южный соловей принадлежит к достаточно загадочным птицам. На территории Украины в настоящее время он гнездится только на юге Крыма и в западных областях (Гавриш, Боярчук, 2003). В прошлом же этот вид был распространен гораздо шире. Г. Гёбель (Goebel, 1879) находил его на гнездовании возле Умани, Н.О. Бурчак-Абрамович – в Житомирском районе (Шарлемань, 1935), Н.А. Зарудный (1892) и Сомов (1897) – в западной части Харьковской губернии. К.Ф. Кесслер в середине XIX в. встречал южного соловья под Киевом (Гладков, 1954).

Такие изменения распространения связаны с пульсацией ареала южного соловья. В Центральной Европе с 1830 по 1920 гг. произошло значительное снижение численности и сужение ареала, сменившееся затем очередным подъемом. Связываются эти флуктуации прежде всего с изменениями климата (Grüll, Fracasso, 1997).

Не учет динамики ареала привел к многочисленным противоречиям и неточностям в фаунистических сводках. Базирующиеся на старых данных утверждения оказывались не соответствующими действительности в новых условиях. Так, В.П. Храчевич (1925) пишет, что западный соловей является обычной гнездящейся птицей Подолья, особенно его западной части. В то же время Л.А. Портенко (1928) вообще не нашел этот вид в Подольской губернии. Н.В. Шарлемань (1935) критикует работы западноевропейских орнитологов, указывающих распространение южного соловья на север до Киева и Харьковской области. Н.А. Гладков (1954) благоразумно пишет, что распространение вида на территории Украины требует уточнения.

В последние десятилетия во многих странах Европы отмечается новая волна расселения южного соловья, чему как раз способствует потепление климата (Grüll, Fracasso, 1997; Snow, Perrins, 1998; Tomiałojć, Stawarczyk, 2003; Müller, 2008 и др.). Моделирование влияния изменений климата показало, что в Великобритании в ближайшие десятилетия можно ожидать рост численности и расселение вида (Wilson et al., 2002).

Вполне возможно, что эта тенденция затронула и территорию Украины, в пользу чего свидетельствует наша находка.

Происходит расселение южного соловья и в Крыму. Так, А.Н. Цвельх (2006) нашел его в нескольких местах на Керченском п-ве, хотя раньше этот вид там не встречался вовсе (Костин, 1983). Отмечен рост численности в районе г. Алушта (Аппак, 2002).

Чтобы проследить начавшийся процесс расселения, важно обращать особое внимание на появление южного соловья в местах, где он ранее не отмечался.

Литература

- Аппак Б.А. (2002): Новые сведения о сроках миграции и численности южного соловья в районе г. Алушта (Крым). - Беркут. 11 (1): 123-124.
- Гавриш Г.Г., Боярчук В.П. (2003): Соловейко західний. - Птахи України під охороною Бернської конвенції. Київ. 318-319.
- Гладков Н.А. (1954): Семейство дроздовые. - Птицы Советского Союза. М.: Сов. наука. 6: 398-399, 405-621.
- Зарудный Н. (1892): Птицы долины р. Орчика и около-лежащей степи. - Мат-лы к познанию флоры и фауны Рос. Империи. 1: 138-155.
- Костин Ю.В. (1983): Птицы Крыма. М.: Наука. 1-240.
- Портенко Л.А. (1928): Очерк фауны птиц Подольской губернии. - Бюл. МОИП. Отд. биол. 37 (1-2): 92-204.
- Сомов Н.Н. (1897): Орнитологическая фауна Харьковской губернии. Харьков: Тип. А. Дарре. 1-680.
- Храчевич В. (1925): Птахи Поділля. Огляд систематичний. Вінниця. 1-72.
- Цвельх А.Н. (2006): Элементы орнитофауны Горного Крыма в островных искусственных лесных массивах Керченского полуострова. - Вестн. зоол. 40 (3): 241-248.
- Шарлемань М.В. (1935): Зоогеографічні нотатки. - Зб. праць Зоол. музею. 15: 27-38.
- Goebel H. (1879): Die Vögel des Kreises Uman, Gouvernement Kiew, mit besonderer Rücksicht auf ihre Zugverhältnisse und ihr Brutgeschäft. - Beitr. zur Kenntniss des Russ. Reiches und der angrenzender Länder Asiens. Zweite Folge. 2: 1-238.
- Grüll A., Fracasso G. (1997): Nightingale. - The EBCC Atlas of European Breeding Birds: Their Distribution and Abundance. London: T. & A.D. Poyser. 516-517.
- Müller F. (2008): Die Nachtigall *Luscinia megarhynchos* – ein neuer Brutvogel im sächsischen Vogtland. - Orn. Mitteilungen. 60 (5): 170-176.
- Snow D.W., Perrins C.M. (1998): The Birds of the Western Palearctic. Concise edition. Oxford-New York: Oxford Univ. Press. 2: 1009-1694.
- Tomiałojć L., Stawarczyk T. (2003): Awifauna Polski. Rozmieszczenie, liczebność i zmiany. Wrocław: "pro Natura". 2: 441-870.
- Wilson A.M., Henderson A.C.B., Fuller R.J. (2002): Status of the Nightingale *Luscinia megarhynchos* in Britain at the end of the 20th Century with particular reference to climate change: The population level may be unchanged but the range has contracted. - Bird Study. 49 (3): 193-204.

ЧИСЕЛЬНІСТЬ ГІДРОФІЛЬНИХ ПТАХІВ У ЛИПІВСЬКОМУ ОРНІТОЛОГІЧНОМУ ЗАКАЗНИКУ (ЧЕРКАСЬКА ОБЛАСТЬ) ВОСЕНИ 2006–2008 рр.

М. Н. Гаврилюк, М. М. Борисенко, О. В. Ілюха

Черкаський національний університет ім. Б. Хмельницького, Броварківський НВК

Ліпівський орнітологічний заказник – один з найважливіших для водно-болотних птахів об'єктів природно-заповідного фонду Черкаської області. Він був створений у 1974 р., займає площу 4500 га акваторії Кременчуцького водосховища у трикутнику с. Кедина Гора – с. Чапаївка – ст. Панське (Золотоніський район) (Природно-

рений у 1974 р., займає площу 4500 га акваторії Кременчуцького водосховища у трикутнику с. Кедина Гора – с. Чапаївка – ст. Панське (Золотоніський район) (Природно-

заповідний фонд, 2006). Це головним чином мілководні ділянки водоймища із заростями водно-болотної рослинності вздовж берегової лінії та острівців. У результаті зниження рівня води у водосховищі восени тут оголюються великі піщані обмілини. Мілководні ділянки приваблюють велику кількість гідрофільних птахів. Заказник віднесений до переліку ІВА територій України (Гаврилюк, Грищенко, 1999).

Моніторинг скупчень птахів у осінній період проводиться нами тут з 1995 р. (Гаврилюк, 1998, 2002, 2008). З 2007 р. проводяться також обліки водоплавних птахів навесні (Борисенко та ін., 2008).

Матеріал і методи

Обліки велися на пішних маршрутах по дамбі через водосховище від с. Чапаївка до ст. Панське, або в кількох точках на цій дамбі, між якими пересувалися на автомобілі. Обліковувалися всі птахи на акваторії у межах видимості, а також нижче дамби (за межами заказника). Для обліку і визначення видової належності використовувалися біноклі та підзорні труби (30 x 50, 30 x 60, 25–100 x 100). Протягом осінніх періодів 2006–2008 рр. було проведено 26 обліків. Крім того, на березі водосховища біля с. Чапаївка був розташований стаціонарний пункт спостережень за видимою міграцією птахів, що дозволяло уточнити видовий склад та чисельність гідрофільних птахів заказника. Повний аналіз цих досліджень буде опублікований окремо. На результати проведених обліків нерідко впливали погодні умови: осінні тумани та щільна хмарність знижували видимість і призводили до недообліку, або до того, що частину птахів неможливо було визначити до виду. Через це результати п'яти обліків не використані для аналізу даних по динаміці чисельності, а враховані лише при аналізі видового різноманіття. Дослідження проводили переважно в ранкові години, проте для порівняння обліковували птахів і в передвечірні години. Двічі обліки були здійснені протягом одного дня зранку і ввечері. Це дало змогу більш точно оцінити чисельність птахів, які вдень розлітаються на годівлю, а на ніч злітаються у заказник – великого баклана (*Phalacrocorax carbo*) та мартинів.

Результати та обговорення

Кількість водоплавних птахів у заказнику була досить значною, вона досягала 17 тис. особин (табл. 1–3). Їх чисельність коливалась по роках і закономірно змінювалась протягом сезону. В цілому слід відмітити, що спостерігається збільшення загальної кількості птахів у порівнянні з попереднім періодом досліджень. Нижча чисельність водно-болотних птахів відмічена в 2006 р.

Загальна чисельність гідрофільних птахів у заказнику визначалася, як правило, двома домінуючими видами – лискою (*Fulica atra*) і крижнем (*Anas platyrhynchos*).

Таблиця 1.

Чисельність водно-болотних птахів у заказнику восени 2006 р.

	23.09	2.10	22.10	29.10	19.11
<i>Gavia arctica</i>	-	-	-	1	-
<i>Podiceps cristatus</i>	1	2	-	7	-
<i>Phalacrocorax carbo</i>	50	-	-	1	-
<i>Egretta alba</i>	1	-	-	90	-
<i>Ardea cinerea</i>	-	-	1	-	-
<i>Cygnus olor</i>	-	-	4	37	10
<i>C. cygnus</i>	-	-	+	4	-
<i>Cygnus sp.</i>	-	-	51	168	67
<i>Anser anser</i>	-	-	30	300	30
<i>Anas platyrhynchos</i>	2	10	800	2740	590
<i>Aythya ferina</i>	6	1	-	10	100
<i>A. fuligula</i>	7	70	100	900	920
<i>A. marila</i>	-	6	-	2	5
<i>Bucephala clangula</i>	-	-	15	280	92
<i>Mergus albellus</i>	-	-	1	3	2
<i>Fulica atra</i>	3000	1050	390	250	-
<i>Gallinula chloropus</i>	-	3	-	-	-
<i>Haliaeetus albicilla</i>	4	-	-	4	5
<i>Larus ridibundus</i>	10	30	4	150	100
<i>L. cachinans</i>	30	10	4	1	10
<i>L. canus</i>	-	-	1	6	-
Невизначені водоплавні	-	-	-	-	4000
Всього	3100	1200	1400	5000	5900

Примітки до таблиць: у дужках наведена чисельність птахів, що трималися за межами заказника; + – вид присутній, чисельність не встановлена; ? – немає твердої впевненості у правильності визначення виду.

Лиска домінує на початку осіннього сезону. До початку жовтня вона майже повністю визначає загальну кількість птахів у заказнику (рис. 1–3). Динаміки чисельності лиски протягом осені відрізняються у різні роки. Зазвичай кількість птахів збільшується протягом вересня, що можна пояснити поступовим прильотом та зупинкою на годівлю лисок з інших місцевостей. Пік численності цього виду припадає на останню декаду вересня – першу декаду жовтня, після чого вона поступово зменшується. Така ситуація спостерігалася у 2006 та 2007 рр. У 2008 р. максимальною чисельність була на початку вересня. Така особливість була відмічена нами вперше за 14 років досліджень. Зменшення кількості птахів, ймовірно, пов'язане з поступовим відльотом, оскільки вказані строки співпадають з термінами міграції виду (Курочкин, Кошелев, 1987). У 2007 р. відмічена найбільша кількість лисок за весь період досліджень. Оскільки інші пастушкові птахи тримаються переважно в заростях очерету або поблизу нього, їхню чисельність оцінити важко. Водяна курочка (*Gallinula chloropus*) зустрічалася на затоках водосховища регулярно. Дві особини водяного пастушка (*Rallus aquaticus*) відмічені 2.10.2006 р. та одна – 7.10.2007 р. Двох звичайних погоничів (*Porzana porzana*) спостерігали 14.09.2008 р. Малих погоничів (*P. parva*) бачили 7.09, 14.09 та 28.09.2008 р. – по одному, 29.09.2008 р. – два птахи.

Протягом жовтня частка лиски у загальній кількості птахів зменшується, починає збільшуватися частка

Таблиця 2.

Чисельність водно-болотних птахів у заказнику восени 2007 р.

	8.09	3.10	10.10	17.10	24.10	6.11	21.11
<i>Gavia arctica</i>	-	-	-	-	1	3	2
<i>Podiceps cristatus</i>	2	81	177	70	31	120(12)	4
<i>P. ruficollis</i>	-	-	-	-	-	3	-
<i>Phalacrocorax carbo</i>	-	-	640	-	280	110	3
<i>Egretta alba</i>	-	-	4	17	-	(1)	(11)
<i>Cygnus olor</i>	-	-	-	117	188	+	356(17)
<i>C. cygnus</i>	-	-	120	10	50	>14	79
<i>C. bewickii</i>	-	-	-	-	-	-	10
<i>C. sp.</i>	-	-	-	-	60	360	362(7)
<i>Anser anser</i>	-	-	61	-	-	380	0(17)
<i>A. albifrons</i>	-	-	-	-	-	1	-
<i>Anas platyrhynchos</i>	17	14	-	1400	1400	4800	14400(2)
<i>A. penelope</i>	-	-	-	6	-	15	26(1)
<i>Aythya ferina</i>	5	4	3	9	1	10	2
<i>A. fuligula</i>	45	750-800	1030	1000	2400	2100	21
<i>A. marila</i>	-	-	-	-	-	-	15
<i>Bucephala clangula</i>	-	24	55	62	250	705(215)	735(300)
<i>Mergus serrator</i>	-	-	-	1	-	-	-
<i>M. albellus</i>	-	-	-	-	4	91	8(50)
<i>Fulica atra</i>	1500	2000	11000-12000	6000	4500	2900	61
<i>Haliaeetus albicilla</i>	2	-	2	1-2	1	3	11
<i>Larus ridibundus</i>	20-30	5-10	80	73	60	340	290(230)
<i>L. cachinnans</i>	5-10	5-10	16	43	50	70	13(8)
<i>L. canus</i>	-	-	-	-	7	8	13(13)
Всього	1600	2900	13200-14200	8800	9300	12100	17100

крижня. Наприкінці листопада його кількість, а разом з тим і загальна чисельність птахів, досягає піку (рис. 1–3). Крижень є наймасовішим видом у заказнику. Він затримується до замерзання Кременчуцького водосховища, тому зустрічається і в зимовий період (Гаврилюк і др., 2007).

Досить високою у заказнику була також чисельність чубатої черні (*Aythya fuligula*). Пік її припадає на кінець жовтня – початок листопада, після чого вона поступово зменшується. Проте у 2006 р. кількість цих птахів була високою і у другій половині листопада. Оскільки чубата чернь в районі Черкаського Подніпров'я на гніздуванні є вкрай рідкісною, її чисельність у заказнику повністю залежить від мігруючих птахів. Її динаміка відповідає термінам міграції виду (Лысенко, 1991). Чисельність морської черні (*A. marila*) раніше досягала в заказнику десятків і, навіть, сотень особин (Гаврилюк, 1998, 2002), але у 2003–2005 рр. значно зменшилась (Гаврилюк, 2008). Протягом 2006–2008 рр. вона була також низькою, навіть меншою, ніж у попередні роки.

У заказнику продовжується зростання чисельності лебедів. Вперше шипуни (*Cygnus olor*) були відмічені нами в 1997 р.; у 2002 р. спостерігали більше 30 особин, у 2003–2004 рр. – більше 70 птахів (Гаврилюк, 1998, 2002). У 2007 та 2008 рр. чисельність шипунів сягала вже сотень особин (табл. 2–3). Як правило, кількість птахів збільшується впродовж осені, що можна пояснити зупинкою мігруючих особин. Збільшення чисельності лебедя-шипуну на місцях осінньої концентрації, яким є Липівський

заказник, ми пов'язуємо зі зростанням чисельності виду, в тому числі й у Черкаській області (Гаврилюк, 2003). Лебеді-кликуни (*C. cygnus*) вперше у заказнику нами були відмічені в 2003 р. У ньому вони з'являються в середині жовтня. У 2007 р. їх кількість перевищувала 100 особин, хоча ще донедавна кликунів на Середньому Дніпрі відносили до рідкісних пролітних видів (Лысенко, 1991). Появу цього лебедя на прольоті у значній кількості ми пов'язуємо із розширенням ареалу і збільшенням чисельності в Європі (Birds in Europe, 2004). 21.11.2007 р. було виявлено 10 особин малого лебедя (*C. bewickii*). Це перша зустріч цього виду в Черкаській області. Птахів можна було добре відрізнити від кликунів за забарвленням дзьоба завдяки добрій видимості під час обліку і розміщенню птахів на невеликій віддалі від дамби. На жаль, зазвичай лебеді тримаються на значних відстанях від неї, тому визначити всіх птахів до виду неможливо. Найчастіше це призводить до недообліку кликунів, які рідко плавають біля берега. Лебеді тримаються у заказнику до замерзання водосховища, тому зустрічаються і взимку (Гаврилюк і др., 2007).

Заслуговує на увагу висока чисельність великого баклана. Вперше вид був нами відмічений у заказнику восени 1996 р., у 2001–2002 рр. чисельність досягала десятків птахів, у 2005 р. – сягнула 1700 особин (Гаврилюк, 1998, 2002, 2008). З 2006 р. баклани почали гніздитися на одному з островів у заказнику, де вони тримаються до відльоту. Через те, що зранку птахи розлітаються на годівлю, чисельність, наведена у таблицях 1–3, значно

Таблиця 3.

Чисельність водно-болотних птахів у заказнику восени 2008 р.

	7.09	27.09	4.10	12.10	19.10	26.10	4.11	16.11	29.11
<i>Gavia arctica</i>	-	-	-	-	-	-	82(1)	18	-
<i>Podiceps cristatus</i>	20(4)	51(13)	89	40(4)	68	80(7)	59	50	4
<i>P. ruficollis</i>	-	1	-	-	-	-	-	-	-
<i>P. nigricollis</i>	-	-	-	-	-	1	1	2	-
<i>Phalacrocorax carbo</i>	>2000	600(100)	500	20(20)	220	70(20)	740	12(4)	-
<i>Egretta alba</i>	1	5	2	4	32	-	(11)	1	-
<i>Cygnus olor</i>	3(18)	45(15)	143	190	+	198	+	246(6)	62
<i>C. cygnus</i>	-	-	-	-	+	59	+	+	15
<i>C. sp.</i>	-	-	-	3	210	97	305	410(4)	460
<i>Anser anser</i>	1	44(114)	11(1)	1	350	86	-	-	+
<i>A. albifrons</i>	-	-	-	-	-	-	-	-	+
<i>A. sp.</i>	-	-	-	-	-	-	-	-	140
<i>Anas platyrhynchos</i>	85	50(24)	580(1)	1090(3)	6200	4340	6300	14400	10400(6)
<i>A. querquedula</i>	1	-	-	-	-	-	-	-	-
<i>A. crecca/querquedula</i>	10	-	-	-	-	1	-	-	-
<i>A. penelope</i>	9	24	87(11)	2	+	-	-	60	30
<i>Aythya ferina</i>	43	5	38	1	бл.30	116	-	-	-
<i>A. fuligula</i>	5	455	520	440	180	3330	80	-	9(5)
<i>A. maryla</i>	-	-	-	-	-	1	-	-	-
<i>Bucephala clangula</i>	12	-	6	11(20)	16	50(200)	240(155)	88(145)	150(160)
<i>Mergus merganser</i>	-	-	-	-	-	-	-	1	22
<i>M. serrator</i>	-	-	-	-	-	2	-	8	-
<i>M. albellus</i>	1	4	-	1	-	70(1)	30	15	59
<i>Fulica atra</i>	7000	4700(15)	3360(27)	2350	1600	2550	1800	~100	7
<i>Gallinula chloropus</i>	6	1	3	-	1-2	-	-	-	-
<i>Haliaeetus albicilla</i>	-	4	1	2	6	6-7	1	13	15
<i>Larus ridibundus</i>	185(135)	80(110)	154(17)	90(18)	45-50	120(45)	100(70)	490(17)	640(20)
<i>L. cachinnans</i>	56(48)	40(17)	33(3)	10(4)	10-15	10(7)	50	20(3)	20(10)
<i>L. canus</i>	-	-	-	-	-	-	2	(3)	1
Невизначені водоплавні	-	-	-	-	-	400	-	-	-
Всього	9700	6500	5600	4300	9000	11900	10000	16100	12200

занижена. Наприклад, 6.11.2007 р. у ранкові години було обліковано декілька десятків птахів, а на ночівлю зібралось 110 бакланів. 4.11.2008 р. ввечері відмітили 740 птахів, хоча під час попереднього ранкового обліку – лише 90. За нашими спостереженнями, протягом вересня чисельність бакланів є стабільною, у жовтні починається їх відліт.

У 2008 р. в заказнику була відмічена найбільша кількість чорноволої гагари (*Gavia arctica*). Заслуговують на увагу також зустрічі регіонально рідкісних видів, які не включені до таблиць: сірої качки (*Anas strepera*) – 3 особини 29.10.2006 р., широконоски (*A. chryseata*) – 4 птахи 29.10.2006 р., 10 – 27.09.2008 р., 1 – 28.09.2008 р., 1 – 4.10.2008 р., 2 – 19.10.2008 р., червонодзьобою черні (*Netta rufina*) – самця 19.11.2006 р., морянки (*Clangula hyemalis*) – 3 особини 21.11.2007 р.

Кулики в заказнику зустрічаються досить рідко, оскільки умови, сприятливі для цих птахів (велика кількість піщаних обмілин), з'являються наприкінці сезону, коли їх проліт уже закінчився. Але іноді вони спостерігаються на дамбі через водосховище. Зустрічі куликів були поодинокі. Крем'яшник (*Arenaria interpres*) – 2 особини 3.10.2007 р. та 1 – 11.10.2007 р. Перевізник (*Actitis*

hypoleucos) – 2 птахи 8.09.2007 р. та 6 – 07.09.2008 р. Турухтан (*Philomachus pugnax*) – 4 особини 7.09.2008 р. Малий побережник (*Calidris minuta*) – 2 птахи 8.09.2007 р. Чорноволик (*C. alpina*) – 2 особини 29.09.2007 р., 3 – 3.10.2007 р. та 2 – 12.10.2008 р. Білий побережник (*C. alba*) – 1 особина 4.10.2008 р. Звичайна сивка (*Phuivialis apricaria*) – 2 птахи 13.11.2007 р. Чайок (*Vanellus vanellus*), бекасів (*Gallinago gallinago*) неодноразово зустрічали у польоті вздовж берега водосховища.

Протягом трьох осінніх сезонів спостерігали 8 видів, занесених до Червоної книги України. Гоголь (*Bucephala clangula*) був звичайним у заказнику протягом сезону міграцій, найбільшою – понад 1000 ос. – його чисельність була 21.11.2007 р. Середній крохаль (*Mergus serrator*) спостерігався тричі (один раз у 2007 р. та двічі – у 2008 р.). Зустріч малого лебедя була згадана вище. Чисельність орлана-білохвоста (*Haliaeetus albicilla*), як і в попередні роки, коливалась від кількох до більше ніж десятка особин. Вона збільшується наприкінці осіннього сезону, коли ці птахи збираються на мілинах. 28.09.2008 р. відмічена пролітна скопа (*Pandion haliaetus*). Польовий лунь (*Circus cyaneus*) зустрічається на прольоті досить регулярно: 2.10.2006 р., 22.10.2006 р., 8.09.2007 р., 7.10.2007

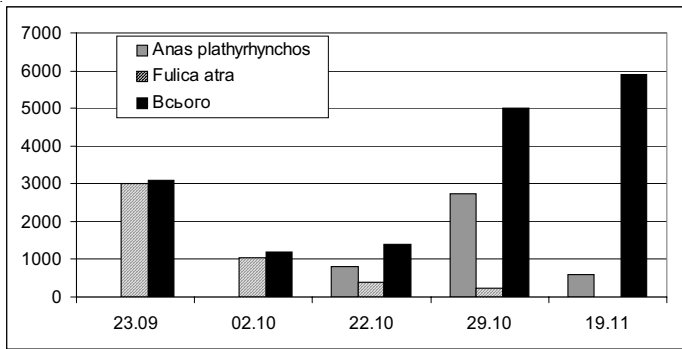

Рис. 1. Динаміка чисельності лиски, крижня та загальна кількість водно-болотних птахів у Липівському заказнику восени 2006 р.

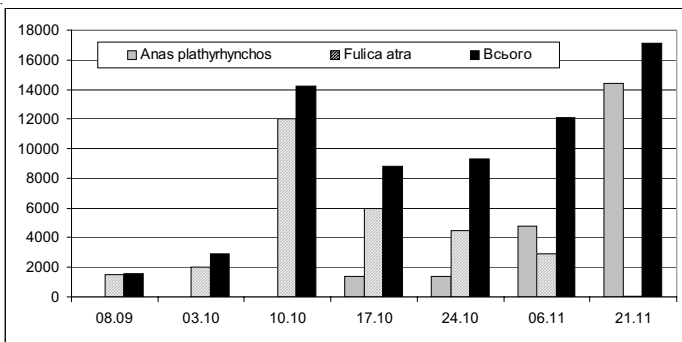

Рис. 2. Динаміка чисельності лиски, крижня та загальна кількість водно-болотних птахів у Липівському заказнику восени 2007 р.

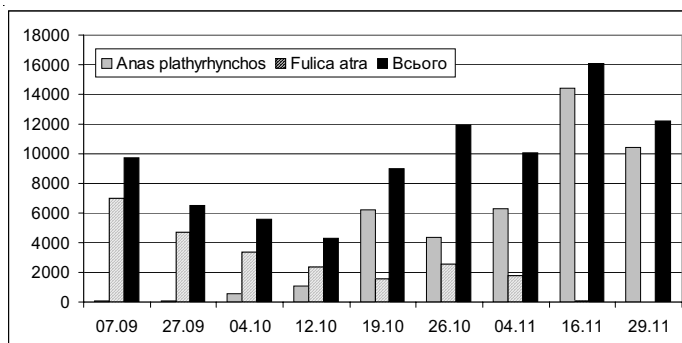

Рис. 3. Динаміка чисельності лиски, крижня та загальна кількість водно-болотних птахів у Липівському заказнику восени 2008 р.

р., 28.09.2008 р. та 5.10.2008 р. – по одній особині, 19.10.2008 р. – 2 птахи. Велика чисельність водоплавних птахів приваблює також інших хижаків. Так, 26.10.2008 р. спостерігали сапсана (*Falco peregrinus*). На березі водосховища неодноразово відмічали сірого сорокопуда (*Lanius excubitor*).

Таким чином, акваторія Кременчуцького водосховища в районі Липівського орнітологічного заказника є унікальним місцем концентрації мігруючих водно-

болотних птахів. Протягом 2006–2008 рр. тут відмічено 52 гідрофільні види з рядів *Gaviiformes*, *Podicipediformes*, *Pelecaniformes*, *Ciconiiformes*, *Anseriformes*, *Gruiiformes*, *Charadriiformes*. Більшість із них зупиняється на тривалий період для відпочинку і годівлі, після чого птахи продовжують свій шлях до місць зимівлі.

Липівський заказник підтримує популяції як звичайних, так і рідкісних видів, у тому числі занесених до Червоної книги України, тому потребує подальшого збереження статусу об'єкту ПЗФ та дотримання суворого контролю за режимом охорони. На жаль, останнім часом у заказнику почастішали випадки браконьєрського полювання.

Література

Борисенко М.М., Гаврилюк М.Н., Ілюха О.В. (2008): Весняний моніторинг орнітофауни в Липівському заказнику в 2007-2008 роках. - 36. наук. праць студ. і магістрантів Кам'янець-Подільського нац. ун-ту ім. І. Огієнка. Природничі науки. Кам'янець-Подільський. 3: 81-84.

Гаврилюк М.Н. (1998): До орнітофауни Липівського орнітологічного заказника (Черкаська область). - Матл 3 конф. молодих орнітологів України. Чернівці. 22-26.

Гаврилюк М.Н. (2002): Осінній моніторинг орнітофауни Липівського орнітологічного заказника (Черкаська область) у 1998–2002 рр. - Авіфауна України. 2: 59-61.

Гаврилюк М.Н. (2003): Сучасний стан лебедя-шипуну на Черкащині. - Вісник Черкаського ун-ту. Сер. Біол. науки. Черкаси. 52: 14-18.

Гаврилюк М.Н. (2008): Нові дані про орнітофауну Липівського орнітологічного заказника (Черкаська область) в осінній період. - Вісник Черкаського ун-ту. Сер. Біол. науки. Черкаси. 128: 19-24.

Гаврилюк М., Грищенко В. (1999): Липівський орнітологічний заказник. - ІВА території України: території, важливі для збереження видового різноманіття та кількісного багатства птахів. К.: СофтАРТ. 278-279.

Гаврилюк М.Н., Домашевский С.В., Грищенко В.Н. (2007): Особливості зимовки птахів в 2006-2007 гг. в районі Кременчуцького водосховища. - Біологія XXI століття: теорія, практика, викладання: Матер. міжнар. наук. конфер. (1-4 квітня 2007 р., м. Черкаси - м. Канів). К.: Фітосоціоцентр. 429-431.

Курочкин Е.Н., Кошелев А.И. (1987): Семейство Пастушковые. - Птицы СССР. Курообразные, журавлеобразные. Л.: Наука. 335-464.

Лысенко В.И. (1991): Фауна Украины. Т. 5. Птицы. Вып. 3. Гусеобразные. К.: Наук. думка. 1-208.

Природно-заповідний фонд Черкаської області / Укл. Коноваленко Т.Ф., Баріло О.С., Карастан І.М. Черкаси: Вертикаль, 2006. 1-196.

Birds in Europe. Population Estimates, Trends and Conservation Status. BirdLife Conservation Ser. No. 12. Wageningen, The Netherlands: BirdLife International, 2004. 1-374.